

EREDMÉNYEK ÉS GONDOK AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAKBAN

Az elmúlt néhány esztendő alatt számos olyan párthatározat, iparfejlesztési dekretum, tanárképzési tervezet és művelődésügyi megnyilatkozás látott napvilágot, amely az egyetemi oktatás és kutatás elé gazdasági, politikai és kulturális értelemben egyaránt hatalmas tennivalókat állít. Az egyetemeken folyó sokoldalú oktatási és tudományos tevékenység szakirodalmi bázisa természetesen az egyetemi könyvtár lehet.

A régebben alapított egyetemi könyvtárak tisztos hagyományokkal évtizedeken át a kívülállók tiszteletét és csodálatát vívták ki. A tudós-könyvtáros eszménye részben az egyetemi könyvtárakból szivárgott be az irodalomba és a köztudatba. Sok tudós az egyetemi tanár mondhatta tudományos bölcsőjének az egyetemi könyvtárat, és fordítva: sok professzor és tudós volt igazgatója, munkatársa valamelyik egyetemi könyvtárának. Példának okáért a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatóinak és dolgozóinak névsorában Kovachich Márton György, Pray György, Fejér György, Toldy Ferenc és Reguly Antal nevével olvashatjuk. Az elmondottakon kívül mindennek előtt a gazdag tudományos anyag, a ritkaságszámba menő kódex-irodalom és részben a megközelíthetetlen misztikum járult hozzá ahhoz, hogy az idők folyamán oly tartalos nimbusz övezte nagymúltú könyvtárainkat.

A szocialista társadalmi rend kivívása és az egyre jobban kibontakozó építési folyamat új egyetemek alapítását indokolta. Szükségszerű, hogy ezeknél új könyvtárak alapjainak megvetésére is sor került. A nagy múltú, illetve a néhány éves könyvtárak ma természetesen más-más fejlődési fokon állnak. Napjaink gazdaság-építő munkája és a szocialista módon gondolkodó ember tudatának kifejlődése azonban — minthogy széles körű társadalmi feladat — egyetemi könyvtárainkkal szemben is újszerű követelményeket támaszt, azok ésszerű megfogalmazását és megértését kívánja meg, mégpedig a régi, vagy a fiatalabb könyvtártól egyaránt. Elsősorban az oktatási reform célkitűzéseinek maradéktalan megvalósítását kell szorgalmaznunk, de ezen felül a gondjainkra bízott tudományos fegyvertárat is az ipar, a mezőgazdaság és a népművelés szolgálatába kell állítanunk. Ezért indokolt az egyetemi könyvtárak munkájának megvizsgálása, hatékonyságuk és aktivitásuk erőteljes fokozása.

Az utóbbi másfél évtizedben az egyetemi könyvtárakra is érvényes volt a fejlődés általános törvénye. Előrelépésük lényege az alábbiakban foglalható össze: belső zártáguk feloldódott a nyilvános közkönyvtári jellegben. Megteremtették az egyetemi oktatás és kutatás számára alapvető tudományos bázist, és az egész egyetemi könyvtárügy gondozását is egyre jobban magukénak érzik. Személyi és tárgyi feltételeik a korábbi állapotokhoz nem is mérhetők, tájékoztató szolgálatuk kiépítése révén pedig megtették az első lépéseket a korszerű, aktív könyvtári funkciók gyakorlása felé.

Azonban a vázolt kedvező kép ellenére is úgy látjuk, hogy a könyvtárak fejlődésének üteme lassú, nem tud felőni feladataihoz. A lemaradás oka sokrétű, de érzékelhető. Az egyetemi könyvtárak munkájában lelhető fogyatékoságok közül elsősorban saját szemléletünk öregségét, a hagyományos eszközökhöz és módszerekhez való ragaszkodást említhetném. A hagyományok meggondolatlan elvetése nem kívánatos, de feltétlenül szükség van a gyors fejlesztésre és teljesen új utak keresésére. A könyvtár rendeltetésének, alapvető tennivalóinak megfogalmazása részben már megtörtént, de a törvénytiszta kereteket jó tartalommal és hatékony módszerekkel még nem töltöttük meg. A főbb tennivalók a következők:

1. A hallgatóság számára szakirodalmi forrásismereteket kell nyújtani. Bibliográfiai, dokumentációs és egyéb szakirodalmi kultúrájukat meg kell alapozni. Ennek a követelménynek a megvalósítása a műszaki egyetemeken halaszthatatlan. Meg kell jegyezni, hogy ez irányú törekvéseinket csak az egyetemi oktatási szervekkel karöltve lehet diadalra juttatni.

2. Rendezni kell a tanszéki könyvtárak helyzetét. Ez az egyik legnehezebb vállalkozás, de nem lehet kitérni a nehézségek elől. A „hálózati elv” nem érvényesül mindenütt. A tanszéki könyvtárak státusz helyzetének javításán keresztül a központi könyvtárak ez irányú funkcióinak megerősítéséig és tényleges gyakorlásáig még sokat kell tennünk.

3. A tudományos kutatás hatékony támogatásának első lépéseként a könyvtári „rutinmunkák” központosításával mentesíteni kell az oktatókat a felesleges terhek-

től. Ezenfelül pedig kutatási témák figyelése, nyilvántartása, szakbibliográfiák és dokumentációs szolgáltatások nyújtása lehet feladatuk.

4. A könyvtártudományi kutatások gerincét a könyvtár közvetlen feladataihoz kapcsolódó témák kidolgozása képezheti.

Ha helyesen értelmezzük munkánk célját, főbb irányait, akkor sor kerülhet a megvalósítás módszereinek kidolgozására, a szükséges eszközök előteremtésére. Felügyeleti hatóságunk figyelmét szeretnénk felhívni a következő tényekre:

a) Az egyetemek támogatása és fejlődése az utóbbi évtizedben nem érte el a kívánt szintet. A könyvtárak fejlesztése pedig még ettől is elmaradt. A pénzügyi és személyi támogatásban van ugyan előrehaladás, de mértéke nem megfelelő.

b) A felsőbb irányítást és ellenőrzést rendezni kell. A felsőoktatási szerveknél könyvtári szakreferenst kellene foglalkoztatni.

c) Technikai vonatkozásban is gyorsítani kell a fejlesztést.

d) Növelni kell a könyvtárak vezetőinek jogkörét és felelősségét. (Tarthatatlan az a gyakorlat, hogy az igazgató dönt milliók felhasználásáról, de egy db 2 Ft-os, elavult füzetes kiadvány kiselejtezésére még az egyetem rektora sem illetékes.)

e) A külföldi tanulmányutak külön figyelmet érdemelnek, mert ez idő szerint ilyenre alig lehet módot találni.

Természetesen nem lenne helyes és igazságos, ha bajaink okait más szervekre hárítanánk, és nem látnánk saját felelősségünket, szemléleti fogyatékoságainkat és hibáinkat. A mi tennivalóink a következőképpen összegezhetők:

1. Meg kell szabadulni a már említett konzervatív szemlélettől. A „tudós-könyvtáros” ideál helyébe az aktív, az olvasók igényeit tervszerűen felkutató és kielégítő, a dokumentációban jártas könyvtárost kell ültetni.

2. A könyvtárosokkal szemben fokozni kell az ideológiai és szakmai követelményeket.

3. A könyvtárakban helyenként túlzott anyagiasságot és az ezzel párosuló „laza” és „kényelmes” munkatempót fel kell számolni.

4. A központi könyvtári funkciók tényleges gyakorlása és kiszélesítése érdekében hathatós intézkedéseket kell foganatosítani.

Tudomásunk szerint felettis szerveink felfigyeltek már azokra a gondokra, amelyek az egyetemi könyvtárak munkájának eredményességét gátolják. Tudunk előkészületben levő intézkedések kiadásáról is, nem hallunk azonban arról, hogy felsőoktatási szerveink a könyvtárak támogatására is megfelelő súlyt helyeznének.

Zsidai József

KÖLCSÖNZŐGÉP BEMUTATÓ

Dr. Podonyi András, az Országgyűlési Könyvtár h. igazgatója, igen nagy érdek-

lődés mellett mutatta be találmányát, a kölcsönzési és statisztikai gépet, a közművelődési könyvtárosok országos konferenciáján és a Szabó Ervin Kör „gépesítési törekvések a könyvtári munkában” címmel rendezett ankétján.

A kölcsönzőgép működését itt most nem ismertetjük, erről lapunk 1962. évi 11. száma részletes ismertetést adott. A könyvtárak vezetői, a könyvtári gépesítéssel foglalkozó könyvtári szakemberek már évek óta nagy várakozással tekintettek e bemutató elé, s a bemutató ezt a várakozást ki is elégítette.

Először a gép működésének gyorsaságáról kell szólnunk. Mindazokban a könyvtárakban, ahol az olvasók nagy száma és a nagy forgalom miatt két-három könyvtáros végezte a kölcsönzés nyilvántartását, a gép segítségével egy munkaerő is tökéletesen elláthatja e munkát. A munkaerő megtakarítás tehát igen nagy. A felszabadult munkaerők az olvasói tanácsadást végezhetik és elláthatják a tájékoztató szolgálatot. Ebből a szemszögből